

Krimp en de verkiezingen

Krimp is aan de orde van de dag. In Noordoost-Groningen, Drenthe, Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg – de krimpregio's – loopt de bevolking al terug. In Friesland, West-Groningen, Overijssel, Noord-Holland-Noord, Gelderland, Zeeland, Midden-Limburg en een deel van Noord-Brabant – de anticipatie regio's – zijn onderdelen van de demografische omslag al nadrukkelijk voelbaar. Hoe ga je daar als PvdA-politicus mee om?

Eigenlijk is krimp een echt PvdA-thema. Het gaat immers over verdeling en verheffing. Hoe zorgen we dat de ongelijkheid binnen de perken blijft – binnen krimpregio's, maar ook tussen krimpregio's en groeiregio's? Hoe bied je mensen de ruimte om zelf initiatieven te ontplooiën? Zeker in een tijd waarin de (lokale) overheid steeds minder financiële armslag heeft om voorzieningen te realiseren.

Krimp biedt een drievoudige uitdaging. Het gaat erom de economische vitaliteit van de regio op peil te houden, wonen, zorg en onderwijs te herstructureren en bestuurlijk slimmer samen te werken en burgers beter te betrekken.

Krimp vraagt om oplossingen van onderop en om een andere rol van politici. Als burgers zelf initiatieven nemen, moeten politici hen daarbij niet in de weg zitten. Komen burgers niet in actie, dan nemen politici het initiatief. Organiseer eerst het gesprek over de toekomst van dorp of buurt, in plaats van zelf meteen met pasklare oplossingen te komen.

Met de gemeenteraadsverkiezingen voor de deur rijst ook de vraag hoe je je als lokale politicus in het krimp dossier positioneert. Wat is ons PvdA-verhaal en hoe verhoudt dat zich tot andere (lokale) partijen?

Dit pamflet geeft PvdA-politici in krimp- en anticipatieregio's vijftien concrete tips.

1. Vertel het echte, eerlijke verhaal

Sommige (lokale) partijen doen nog of hun neus bloedt en ontkennen of bagatelliseren het bestaan van krimp. Als PvdA willen wij niet wegllopen voor de realiteit, maar onze verantwoordelijkheid nemen. Daar past een eerlijk verhaal bij. Het is niet de vraag of krimp bestaat, maar hoe je ermee omgaat.

2. Ga het gesprek aan, in plaats van met pasklare oplossingen te komen

Als betrokken PvdA-politicus wil je natuurlijk met oplossingen komen. Toch is het beter om die neiging even te onderdrukken. Krimp vraagt namelijk om oplossingen van onderop. Als je als wethouder een school sluit, zal dat veel weerstand oproepen. Keer het daarom om. Wees er op tijd bij, zorg dat je alle cijfers bij de hand hebt en ga op basis daarvan het gesprek aan met de betrokkenen. Vraag je dus bijvoorbeeld af: hoe organiseren we goed onderwijs? Daarna kan de conclusie alsnog zijn dat de school moet sluiten, maar heb je wel een basis gelegd om als gemeenschap een nieuwe invulling te geven aan de leefbaarheid.

3. Maak van krimp geen kramp, maar zie het als een uitdaging

Krimp gaat gepaard met specifieke opgaven. De bevolking loopt terug, jongeren trekken weg, de werkloosheid loopt op, voorzieningen komen onder druk te staan. Daardoor is het al snel somberheid troef en dat is een weinig aantrekkelijk perspectief voor kiezers. Benadruk daarom de kansen: het bundelen van voorzieningen kan de kwaliteit ten goede komen en er zijn tal van voorbeelden waar mensen zelf de handschoen oppakken, met een beter resultaat als gevolg.

4. Blijf weg van nostalgie en efficiency, stel kwaliteit centraal

In het krimpdebat kunnen grofweg twee posities worden onderscheiden: die van de nostalgie en die van de efficiency. De nostalgici willen kosten wat kost de voorzieningen overeind houden, ook als dat niet haalbaar is. De efficiencydenkers maken een kille rekensom, zonder de menselijke maat in ogenschouw te nemen. Daarmee doen beiden de mensen om wie het gaat tekort. Voor de nostalgici moet de dorpschool open blijven, omdat hij er altijd is geweest (ook al is het onderwijs onder de maat). Voor de efficiencydenkers moet de dorpschool sluiten omdat hij bedrijfsmatig inefficiënt is (ook al wordt er fantastisch onderwijs gegeven). Stap niet in één van beide frames, maar stel de kwaliteit van de voorziening centraal. Zorg ervoor dat je burgers betreft bij de voorzieningen. Als de kwaliteit in orde is (ook op termijn), dan zijn wij voor behoud van de voorziening – ongeacht de schaal ervan. Is de kwaliteit niet op orde, dan moet worden gezocht naar een alternatieve oplossing. Wat voor ons centraal staat is dat onze kinderen goed onderwijs krijgen.

5. One size doesn't fit all, dus kies de maat die past

Als je kiest voor kwaliteit, betekent dat dat sommige voorzieningen kleinschalig kunnen worden georganiseerd, maar dat anderen een grotere schaal nodig hebben. Een voetbalclub kan vaak prima op wijkniveau bestaan, maar een hoogwaardig ziekenhuis kan alleen op gemeentelijk of zelfs regionaal niveau bestaan. Onderdeel van kiezen voor kwaliteit, is dat dan ook de bereikbaarheid op orde moet zijn. Als een school verder weg komt te liggen, kan goed vervoer de sleutel zijn om het voor ouders acceptabel te maken.

6. Woningbouw: kijk kritisch naar wat écht nodig is

Omdat het aantal inwoners daalt en de samenstelling van de bevolking verandert, is het zaak om kritisch naar je woningbouwprogramma te kijken. Het aantal te bouwen woningen loopt terug en de nadruk komt meer te liggen op seniorenhuisvesting (al dan niet met zorg) in plaats van gezinswoningen. Goede regionale afstemming van woningbouwprogramma's is hard nodig. Dit om te voorkomen dat meerdere gemeenten voor dezelfde categorie mensen bouwen..

7. Heb oog voor leegstand

Door de combinatie van de demografische verandering en de economische crisisonstaat op veel plaatsen leegstand. Kantoren en winkels komen leeg te staan, scholen, gemeenschapshuizen en verenigingsgebouwen verliezen hun functie. Een eerste stap is om goed in beeld te brengen welke accommodaties op de een of andere manier met de gemeente verbonden zijn. Onderzoek hoe de toekomstkansen van die accommodaties eruit zien en let daarbij ook op financiële consequenties. Ga tijdig in gesprek met betrokkenen en inwoners om samen naar oplossingen te zoeken. Maak ruimte via bijvoorbeeld tijdelijke bestemmingen. En betrek ook in je overwegingen dat er her en der gesloopt moet worden. Ga het gesprek aan met inwoners over de invulling van de vrijkomende ruimte.

8. Kijk met een sociale bril naar de effecten van krimp

De effecten van krimp gaan onder andere over waardeverlies. Woningen worden onverkoopbaar, waardoor bijvoorbeeld ouderen de stap naar een aangepaste woning niet kunnen maken. Dit treft vooral de zwakkere wijken. Juist de PvdA moet zich er sterk voor maken om die wijken perspectief te bieden. In krimpgebieden gaat het er nog meer dan elders om dat de schaarse middelen eerlijk worden verdeeld. Te denken valt aan leningen met een lage rente, zodat mensen hun woning kunnen aanpassen en niet hoeven te verhuizen.

9. Besteed bijzonder aandacht aan de zorg

Een van de drijvende factoren van de demografische omslag is de sterk toenemende vergrijzing. In samenhang met de decentralisatie van delen van de AWBZ naar de Wmo komt er een zeer grote opgave op de gemeenten af die specifieke aandacht vraagt in krimpgebieden. Daar is nog meer innovatief vermogen nodig om samen met de inwoners een passend zorgstelsel voor de toekomst in te richten.

10. Maak je ambities duidelijk aan de hand van je prestaties

In een situatie van krimp is het belangrijk om een perspectief te schetsen. Dat perspectief wordt begrijpelijker en geloofwaardiger als je het kunt staven met dingen die je al hebt bereikt. Heb je bijvoorbeeld verschillende scholen, samen met andere voorzieningen, samengevoegd in een brede school waar men zeer over te spreken is? Gebruik dat dan als voorbeeld van hoe we het willen. Zijn er burgers die – met steun van de PvdA en/of de gemeente – een mooi project op poten hebben gezet om de krimp te keren? Draag het uit als ambassadeur. Op die manier wordt zichtbaar wat het alternatief is en waar wij voor staan. Dat schept vertrouwen bij kiezers. Ambities en prestaties zijn dan ook de bouwstenen voor je verkiezingsboodschap.

11. Zorg voor lokale herkenbaarheid

Lokale partijen zijn vaak sterk geworteld in de lokale gemeenschap. Maar ook als landelijke partij is het goed mogelijk lokaal herkenbaar te zijn. PvdA-afdelingen met een eigen gezicht scoren beter en zijn minder gevoelig voor landelijke electorale schommelingen. Juist in krimpregio's wordt die lokale eigenheid zeer gewaardeerd.

12. Neem de politieke context mee: coalitie of oppositie

Hoewel we als PvdA natuurlijk altijd uitgaan van ons eigen verhaal, maakt de politieke context waarin je opereert wel uit voor je speelruimte in de campagne. Als je de afgelopen jaren onderdeel uitmaakte van het college, is het makkelijker om je resultaten te tonen dan als je in de oppositie zat. Vanuit de oppositie kun je weer wat harder de pijnpunten benoemen. Benut die speelruimte, maar overdrijf het niet: na de verkiezingen kun je zomaar in het college komen en dan moet je het allemaal wel waar kunnen maken.

13. Weet waar je kiezers zitten

Krimp in steden is iets anders dan krimp op het platteland. Hou daar rekening mee als je (potentiële) kiezers benadert. In een stad kan de leefbaarheid in sommige wijken verslechteren door krimp terwijl andere wijken daar geen of nauwelijks hinder van hebben. In dorpen leidt bevolkingsdaling soms tot het verdwijnen van vrijwel alle voorzieningen. Als je weet waar je (potentiële) kiezers zitten, kun je je verhaal beter afstemmen op op hun specifieke behoeften.

14. Bewaar de eenheid

In campagnetijd is niets zo dodelijk als een verdeelde partij. Of het nou gedonder is in de fractie of onenigheid tussen de lokale en landelijke PvdA, verdeeldheid moet worden voorkomen. Als er verschillende ideeën bestaan over hoe er met krimp moet worden omgegaan, is het raadzaam de tijd te nemen om tot een gemeenschappelijk visie te komen. Bedenk: als de PvdA het onderling al niet eens kan worden, zal de kiezer er zeker niet in geloven.

15. Benut de kracht van de partij, op alle niveaus

Wat de PvdA onderscheidt van lokale partijen is dat wij op alle niveaus zijn vertegenwoordigd. Lokaal, regionaal, provinciaal, landelijk én Europees. Dat kan helpen om dingen voor elkaar te krijgen en dat vervolgens breed uit te dragen. Met steun van de provinciale of landelijke fractie kan wellicht een lokaal initiatief worden ondersteund en aan kracht winnen. Minstens zo belangrijk is dat veel van onze regelgeving gebaseerd is op groeiscenario's. Om ruimte te maken voor de innovatieve oplossingen die in krimpgebieden nodig zijn, hebben we lijnen met de provinciale en landelijke politiek hard nodig. In zekere zin zijn de krimpgebieden de laboratoria voor een nieuwe samenleving, waarin groei vooral gericht is op (sociale) kwaliteit. Geef ze daarvoor de ruimte. Zoek daarom – waar dat mogelijk en nuttig is – de samenwerking.

Met medewerking van: Marianne Besselink (gedeputeerde Groningen), Gijs van den Berg (raadslid Terneuzen), Jacob Bruintjes (wethouder Borger-Odoorn), Paul Depla (burgemeester Heerlen), Ben van Essen (krimpdeskundige), Emme Groot (burgemeester Delfzijl), John Haverdil (wethouder Oude IJsselstreek), Kootje Klinkenberg (raadslid Dongeradeel), Cees Liefing (wethouder Terneuzen), Harrie Nuijten (burgemeester Alpen-Chaam), Gerda Postma (raadslid Achtkarspelen), Pieter Paul Slikker (campagnemanager PvdA), Thea van Veen (wethouder Delfzijl), Albert de Vries (Tweede Kamerlid) en Betsy Wormgoor (raadslid Berkelland)

Redactie: Remmert van Haaften (CLB)